

Erilaisten oppijoiden liiton lausunto valtakunnallisesta nuorisotyön ja -politiikan ohjelmasta (VANUPO) 2024–27

Erilaisten oppijoiden liitto haluaa lausua luonnoksesta valtakunnalliseksi nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaksi.

Ohjelmaluonnoksessa käsitellään nuorten hyvinvointia ja siihen vaikuttavia tekijöitä pyrkien huomioimaan nuorten elämän osa-alueet ja toimintaympäristöt laajasti. Erilaisten oppijoiden liitto keskittyy lausunnossaan tarkastelemaan ohjelmaa oppimisvaikeuksia ja neuropsykiatrisia haasteita kokevien nuorten näkökulmasta. Luonnoksessa näitä vaikeuksia ei nosteta esiin lainkaan, ja siten suuri joukko nuoria – noin viidesosa kaikista nuorista – tulee lähes täysin sivuutetuksi.

NUORTEN KASVU- JA ELINOLOJEN TILA JA HYVINVOINNIN HAASTEISIIN VASTAAMINEN

Luonnoksessa todetaan asianmukaisesti, että *erilaista tukea perusopetuksessa tarvitsevien ja saavien nuorten määrä on kasvanut*. Samassa yhteydessä olisi syytä todeta, että myös toisen ja kolmannen asteen koulutuksessa oppimisen ja opiskelun tukea tarvitsevien määrä on kasvanut ja että millään koulu- ja oppiasteella tuki ei ole ollut eikä tällä hetkellä ole riittävää eikä se tavoita kaikkia sitä tarvitsevia.

Tuen tarpeen taustalla on hyvin usein synnynnäisiä oppimisvaikeuksia tai muun muassa kaverisuhteiden syntymistä ja ryhmässä toimimista hankaloittavia neuropsykiatrisia ominaisuuksia, jotka tunnistamattomina tai sivuutettuina altistavat monenlaisille mielenterveyden ongelmille. Usein näitä haasteita kokevilla nuorilla on yksinäisyyden, syrjään jäämisen ja kiusatuksi tulemisen kokemuksia, joilla voi olla hyvin haitallisia ja kauaskantoisia seurauksia.

Erilaisten oppijoiden liitto painottaa, että jos oppimisvaikeuksiin ja neuropsykiatrisiin haasteisiin ei saa ajantasaisesti ja riittävästi tukea, ne ovat yksi keskeinen nuorten hyvinvoinnin toteutumisen este. Nämä ominaisuudet ovat merkittäviä nuorten oppimista, opiskelua ja työllistymistä haastavia tekijöitä ja uhkaavat monella tavalla nuorten tasapainoista kasvua.

Luonnoksessa tuodaan esiin, että hallitus on sitoutunut toteuttamaan oppimisen tuen kokonaisuudistuksen, mikä on sinänsä tärkeä asia. Oppimisvaikeudet ja neuropsykiatriset haasteet vaikuttavat kuitenkin nuorten kaikilla elämänalueilla, myös jokapäiväisessä arjessa, harrastuksissa ja ihmissuhteissa. Siksi on välttämätöntä, että myös VANUPOssa nämä ominaisuudet nostetaan vahvasti esille ja niistä aiheutuvia riskejä ehkäistään konkreettisilla toimenpiteillä.

Luonnoksessa ilmaistaan syystäkin huoli digilaitteiden jatkuvasta käytöstä. On kuitenkin tärkeää ymmärtää digilaitteiden haitallisten vaikutusten rinnalla niiden suuri hyöty monille nuorille osallistumisen mahdollistajana, kaverisuhteiden edistäjänä ja oppimisen tukena. Sen lisäksi, että digilaitteet toimivat muun muassa välineinä etsiä ja saada tietoa, niissä on lukuisia erilaisia oppimista ja opiskelua edistäviä ominaisuuksia, niin sanottuja digitaalisia työkaluja. Nämä työkalut tunnetaan kouluissa ja oppilaitoksissa toistaiseksi huonosti, vaikka ne ovat sisäänrakennettuina useimmissa digilaitteissa ja niiden ohjelmissa ja sovelluksissa.

Peruskouluun ja toiselle asteelle tulisivat luoda oma toimintaohjelmansa digilaitteiden käytön edistämiseksi siten, että nuoret pysyvät digitaalisen kehityksen mukana ja oppivat käyttämään

digilaitteita hyödyllisellä ja omaa toimijuuttaan vahvistavalla tavalla. Samalla nuoria tulee ohjata ja auttaa digilaitteiden haitallisen, passivoivan ja mielen hyvinvointia alentavan käytön ehkäisemisessä.

KOHTI KOORDINOITUA JA MONIALAISTA NUORISOPOLITIIKKAA

Luonnoksessa mainitaan, että *myös esimerkiksi järjestöt --- ovat tärkeitä toimijoita nuorten hyvinvoinnin puolesta tehtävässä työssä*. Tässä yhteydessä viitataan liikunta-, kulttuuri- ja nuorisotoimintaan. On kuitenkin tärkeää muistaa ja nostaa esiin myös sosiaali- ja terveysalan järjestöt, kuten oppimisvaikeuksia ja neuropsykiatrisia vaikeuksia kokevien ihmisten edunvalvontajärjestöt. Ne tekevät merkittävää työtä myös nuorten yhdenvertaisten oppimisen ja osallistumisen mahdollisuuksien edistämiseksi. Järjestöt tulisivat itsestään selvästi kutsua mukaan toimenpideohjelman ja konkreettisten toimenpiteiden suunnitteluun ja toteutukseen. Nyt kolmannen sektorin merkitys ja rooli jäävät luonnoksessa yksittäiseksi, ohueksi maininnaksi, ja kolmannen sektorin/järjestöjen toiminta mainitaan vain sovittelun ja mediakasvatustoimenpiteiden yhteydessä.

HALLITUKSEN NUORISOPOLIITTISET TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

Kori I: Jokaiselle nuorelle polku eteenpäin

Luonnoksessa todetaan, että *oppimisen tukea selkeytetään*. Selkeyttäminen ei kuitenkaan riitä, vaan tukea tulee lisätä ja vahvistaa. Samassa kappaleessa todetaan, että *erityisesti alle 30-vuotiaat ohjataan nopeasti työllisyyspalvelujen piiriin ja että samalla huolehditaan riittävästä palveluista ja henkilökohtaisesta kohtaamisesta*. Tässä on tärkeää nostaa keskeiseksi toimenpiteeksi oppimisen tuen tarjoaminen työllisyyspalveluissa. Tällä hetkellä pedagogista oppimisen tukea, eli tukea itsetuntemuksen lisäämiseen, itselle sopivien oppimisen tapojen löytämiseen ja oppimisen apuvälineiden käyttöön, ei työllisyyspalveluissa ole juurikaan saatavilla. Peruskoulussa ja toisen asteen opinnoissa puutteelliseksi jääneen oppimisen tuen takia moni oppimisvaikeuksia ja neuropsykiatrisia haasteita kokeva nuori tarvitsee juuri tällaista tukea ja apua päästäkseen opintoihin kiinni tai työllistymään/työssä oppimaan.

Tavoite 1: Nuori voi hyvin koulussa ja oppilaitoksessa

Erilaisten oppijoiden liitto kannattaa vahvasti luonnoksessa esitettyä oppimisen ilon, oppimisen ja kouluviihtyvyyden edistämistä *lisäämällä opetuksen ja koulutuksen järjestäjien yhteistyötä taide- ja kulttuuritoimijoiden kanssa sekä hyödyntämällä monimuotoisia ja vuorovaikutteisia oppimisympäristöjä sekä kulttuuri- ja taidekasvatusmenetelmiä*. On tärkeää, että erilaiset oppijat saavat myönteisiä ja itsetuntoa vahvistavia onnistumisen kokemuksia erityisesti silloin, kun akateemisten taitojen oppiminen on työlästä. Toiminnallisten menetelmien lisääminen opetuksessa on tärkeää samoin kuin se, että oppimisympäristöt suunnitellaan ja opetus toteutetaan ottaen huomioon oppimisvaikeuksia ja neuropsykiatrisia vaikeuksia kokevat nuoret.

Tärkeitä toimenpide-esityksiä luonnoksessa ovat toimivien yksilöllisten opiskeluhuollon palvelujen vahvistaminen sekä tiedonkulun varmistaminen mukaan lukien tarvittavat lainsäädännölliset muutokset.

Tavoite 2: Jokaisella nuorella on pääsy mieluisaan harrastukseen matalalla kynnyksellä

Luonnoksessa esitetään huomion kiinnittämistä erityistarpeisten nuorten harrastuksiin pääsemiseen, mikä on hyvä ja kannatettava asia. Tässä täytyy muistaa, että usein juuri oppimisvaikeudet ja

neuropsykiatriset vaikeudet voivat aiheuttaa hankaluuksia osallistua erityisesti ryhmässä toteutuviin harrastuksiin. Harrastamisen esteiden poistamisessa yksi tärkeimmistä toimenpiteistä on lisätä harrastusten ohjaajien tietoa ja ymmärrystä nuorten moninaisuudesta mukaan lukien oppimisvaikeudet ja neuropsykiatriset haasteet. Kaikkien nuorten kanssa toimivien ammattilaisten ja vapaaehtoisten ohjaajien osaamista tulee lisätä näiden nuorten kohtaamisessa ja tukemisessa yksilöllisesti ja osana ryhmää, mikä onkin todettu tavoitteen 5 kohdalla. Nuorten kanssa toimivien aikuisten kouluttamisessa kolmannella sektorilla on vahvaa osaamista ja kokemusta, jota valtionhallinnon kannattaa hyödyntää.

Tavoite 3: Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten määrä vähenee

Luonnoksessa todetaan, että *työelämän vastaanottokykyä vahvistetaan hallitusohjelman mukaisesti*. Tässä myös on tärkeää nostaa esiin se suuri joukko nuoria, joilla on arjessa ja työssä selviytymistä hankaloittavia oppimisvaikeuksia tai neuropsykiatrisia haasteita. Työpaikoille tarvitaan tietoa ja ymmärrystä sekä helposti käyttöön otettavia tuen keinoja, jotta kaikki nuoret pääsevät töihin harjoittelemaan turvallisessa ympäristössä ammatti- ja työelämätaitojaan. VANUPOon olisi tärkeää sisällyttää toimenpiteeksi työpaikkojen osaamisen lisääminen erilaisten oppijoiden työssä oppimisen ja suoriutumisen tukemisessa, ja myös tässä valtionhallinnon kannattaa hyödyntää kolmannen sektorin vahvaa osaamista ja kokemusta.

Myös Ohjaamo-toiminnan monialaisuutta on tärkeää vahvistaa ja erityisesti lisätä Ohjaamojen osaamista oppimisvaikeuksien ja muiden oppimisen haasteiden tunnistamisessa sekä oppimisen tuen tarjoamisessa.

Kori II: Monipuolista tietoa ja välineitä nuorten mielen hyvinvoinnin tukemiseen

Tavoite 4: Nuorella on pääsy oikea-aikaisiin ja laadukkaisiin mielenterveyspalveluihin

Luonnoksessa esitetään toimenpiteenä, että *kiinnitetään erityistä huomiota neuropsykiatrisesti oireilevien (nepsy) lasten palveluihin ja heidän perheittensä tukeen sekä nopeaan diagnosointiin ja avun piiriin pääsyyn*. Tähän tulee ehdottomasti lisätä myös oppimisvaikeuksia kokevat lapset ja heidän perheensä, koska yhtä lailla oppimisvaikeudet ovat riski mielenterveysongelmien synnylle. Oppimisvaikeuksia kokevien lasten tarpeet jäävät myös helposti vähemmälle huomiolle niin koulussa kuin muissa lasten kasvuympäristöissä, koska heidän oireensa eivät välttämättä ole niin näkyviä ja tule esiin käyttäytymisessä/vuorovaikutuksessa yhtä ilmeisesti kuin lapsilla, joilla on neuropsykiatrisia haasteita. Lisärahoitusta tarvitaan siis myös lasten ja nuorten oppimisvaikeuksien kuntoutukseen ja kuntoutuspalveluihin.

Kori III: Nuorten hyvinvointia tuetaan osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta vahvistamalla

Tavoite 6: Nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon vahvistuvat

Luonnoksessa esitetään, että *nuorisopoliittinen näkökulma ja nuorten kuuleminen sisällytetään aikaisempaa paremmin ministeriöiden valmistelutyöhön*. Tämä on erittäin kannatettavaa, ja Erilaisten oppijoiden liitto välittää kuulemistilaisuuksista mielellään tietoa liiton nuorille kokemusasiantuntijoille.

Toimenpiteenä esitetään myös erityisesti eri ryhmiin kuuluvien nuorten yhdenvertaisten mahdollisuuksien ja selkeäkielisyyden huomioon ottamista. Selkeäkielisyyden lisäksi tässä on tärkeää huolehtia viestinnän monikanavaisuudesta siten, ettei tietoa ja informaatiota tuoteta ja välitetä pelkästään tekstimuodossa vaan myös äänitiedostoina, kuvina ja videoina.

Tavoite 7: Nuorten turvallisuuden tunne ja turvallisuus vahvistuvat

Luonnoksessa esitetään, että *hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämiseen, kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseen sekä mielen hyvinvoinnin tukemiseen liittyvä pedagoginen osaaminen määritellään varhaiskasvatuksen ja opetustoimen henkilöstön ja johdon täydennyskoulutuksen painopistealueeksi seuraavien kolmen vuoden ajalle*. Tämä on erittäin kannatettavaa, mutta omaksi painopistealueekseen on ensiarvoisen tärkeää lisätä pedagoginen osaaminen oppimisvaikeuksia ja neuropsykiatrisia haasteita kokevien nuorten kohtaamisessa ja tukemisessa. Näitä useimmiten synnyttäviä ominaisuuksia on noin viidesosalla nuorista, ja ne ovat tutkitusti yhteyksissä yksinäisyyden ja ulkopuolisuuden kokemuksiin, kiusatuksi tulemiseen ja mielenterveyden ongelmiin. Jos tähän ammattihenkilöstön osaamiseen ei nopealla aikataululla panosteta, tavoitteen saavuttaminen jää väistämättä vajaaksi. Myös varhaiskasvatuksen ja opetustoimen henkilöstö itse kokee osaamattomuutta ja riittämättömyyttä oppimisvaikeuksia ja neuropsykiatrisia haasteita kokevien nuorten tarpeisiin vastaamisessa.

Tavoite 8: Yhteisöllisyyttä, yhdenvertaisuutta ja resilienssiä nuorten elämässä tuetaan

Luonnoksessa esitetään, että *yleisten kirjastojen ja museoiden pedagogista toimintaa ja tapahtumatoimintaa kohdennetaan nuorille*. Tähän on tärkeää lisätä toimenpiteeksi kirjastojen toiminnan lisääminen lukutaidon vahvistajana erityisesti lukivaikeuksia kokevien nuorten kohdalla. Kirjastot voisivat järjestää toimintaa ja tapahtumia muun muassa lukemisen ja kirjoittamisen apuvälineiden esittelemisessä ja käytön ohjaamisessa sekä selkokielen kirjallisuuden pariin ohjaamisessa.

Lopuksi

Kaiken kaikkiaan ohjelmaluonnos sisältää Erilaisten oppijoiden liiton näkemyksen mukaan hyviä tavoitteita, mutta toimenpiteet jäävät usein hyvin yleiselle ja siten epämääräiselle tasolle. Edellä esitetyt lisäykset toimenpiteisiin, koskien oppimisvaikeuksia ja neuropsykiatrisia haasteita kokevia nuoria, ovat välttämättömiä, kun ohjelman avulla halutaan vahvistaa Suomen kaikkien nuorten hyvinvointia.

Helsingissä 25.1.2024

Sarianna Reinikainen, toiminnanjohtaja

Erilaisten oppijoiden liitto ry